

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра геоморфології і палеогеографії

Затверджено

На засіданні кафедри геоморфології і палеогеографії
географічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 31 серпня 2022 р.)

Завідувач кафедри

_____ проф. Лідія Дубіс

Силабус з навчальної дисципліни
«МЕНЕДЖМЕНТ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ»,
що викладається в межах
ОПП «Ґрунтознавство та експертна оцінка земель»,
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів
зі спеціальності 103 Науки про Землю

Львів 2022

Назва дисципліни	Менеджмент природоохоронних територій
Адреса викладання дисципліни	Географічний факультет, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна
Факультет і кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра геоморфології і палеогеографії
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	10 Природничі науки; 103 Науки про Землю
Викладачі дисципліни	Брусак Віталій Пилипович, канд. геогр. наук, доцент кафедри геоморфології і палеогеографії
Контактна інформація викладачів	Vitaliy.Brusak@lnu.edu.ua, вул. Дорошенка, 41, каб. 39
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Місце проведення консультацій – географічний факультет, каб. 39. Також можливі он-лайн консультації засобами Microsoft Teams. Для погодження часу консультацій необхідно написати на корпоративну електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	https://geography.lnu.edu.ua/course/geomorphologyandpaleogeography
Інформація про дисципліну	Дисципліна “Менеджмент природоохоронних територій” є нормативною навчальною дисципліною з циклу професійної та практичної підготовки для галузі знань 10 Природничі науки зі спеціальності 103 Науки про Землю для освітньої програми бакалаврів, яка викладається у 5 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Коротка анотація дисципліни	Навчальна дисципліна “Менеджмент природоохоронних територій” спрямована на теоретичну і методичну підготовку у галузі організації та менеджменту (управління) природно-заповідними територіями. Розглядаються завдання природно-заповідних територій, їхня класифікація та особливості функцій земель природоохоронного призначення, структура управління природно-заповідним фондом України. Вивчається порядок проектування і створення природоохоронних територій, надання земель у постійне користування адміністраціям заповідних установ, зміст і порядок розроблення Проєктів організації території і охорони природних комплексів заповідників і національного природних парків, як важливої складової вирішення проблем менеджменту довкілля.
Мета та цілі дисципліни	Мета навчальної дисципліни – теоретична і методична підготовка студентів у галузі менеджменту природоохоронними територіями та землями природоохоронного призначення, як головними об’єктами і суб’єктами реалізації завдань природно-заповідної справи в Україні. Основні цілі , які досягаються під час вивчення дисципліни “Менеджмент природоохоронних територій”: – засвоєння головних функцій природоохоронних територій і земель природоохоронного призначення та особливостей функціонального призначення різних заповідних категорій у природно-заповідному фонді (ПЗФ) України, – ознайомлення з організаційно-правовими основами функціонування природоохоронних територій і об’єктів, змістом головних Законів України у галузі заповідної справи, – вивчення класифікації природно-заповідного фонду України і земель природоохоронного призначення, особливостей структури і динаміки ПЗФ та його розподілу на території держави за природно-географічними та адміністративно-територіальними одиницями, – ознайомлення з вітчизняним досвідом проектування, створення та менеджменту природоохоронними територіями, змістом та порядком розроблення Проєктів створення природно-заповідних територій та Проєктів організації території

	природного (ПЗ) і біосферного заповідників (БЗ), національного природного (НПП) і регіонального ландшафтних парків (РЛП) в Україні.
Література для вивчення дисципліни	<p style="text-align: center;">Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / За заг.ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – Київ.: Географіка, 2003. 306 с. 2. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території регіонального ландшафтних парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів / під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ ім. Тараса Шевченка, 2005. – 86 с. 3. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навч. посіб. / С.Ю. Попович. – Київ: Арістей, 2007. – 480 с. 4. Фурдичко О.І. Заповідна справа в Україні: підручник / О.І. Фурдичко, В.К. Сівак. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 336 с. 5. Царик Л.П. Заповідна справа. Навчальний посібник / Л.П. Царик. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2013. – 256 с. <p style="text-align: center;">Допоміжна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Брусак В., Зінько Ю., Кравчук Я., Кричевська Д., Сенчина Б., Шевчук О. Природоохоронні ресурси / Геоекологія Львівської області : монографія / за заг. ред. Є. Іванова. – Львів: Простір-М, 2021. – С. 159–207. 7. Брусак В. Іванов Є., Кричевська Д., Ковальчук І., Койнова І., Курганевич Л., Лопушанська М., Пилипович О., Сенчина Б. Сучасні напрями вирішення екологічних проблем / Геоекологія Львівської області / за заг. ред. Є. Іванова: монографія. – Львів: Простір-М, 2021. – С. 474–532. 8. Брусак В., Кричевська Д., Сенчина Б. Екологічна мережа / Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / За заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М.М. Назарука. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – С.442–456. 9. Брусак В. Географічні дослідження природно-заповідних територій: структура, сучасний стан і перспективи реалізації / В. Брусак – Фізична географія і геоморфологія – 2017. – Вип.2 (86) – С. 25-35. 10. Брусак В., Майданський М. Функціональне зонування національних природних і регіональних ландшафтних парків Карпатського регіону: сучасний стан, методи і методологія реалізації. – Вісник Львівського університету. Серія географ. – 2013. – Вип. 41. – С. 50–69. 11. Гавриленко О.П. Геоекологічне обґрунтування проектів природокористування: навчальний посібник / О.П. Гавриленко. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 332 с. 12. Горб К.М. Теорія та практика організації території особливої охорони. навчальний посібник / К.М. Горб. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 56 с. 13. Гуль Н. Проблема сталого функціонування національних парків Карпатського регіону / Н. Гуль, Б. Сенчина, Б. Хомин // Вісник Львів. університету. Серія географічна, 2005. – Вип. 32. – С.155–162. 14. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними / Б. Г. Проць, І. Б. Іваненко, Т. С. Ямелинець, Е. Станчу – Львів: Гриф Фонд, 2010. – 92 с. 15. Закон України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 47. – С. 405–434. 16. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” від 16.06.1992 № 2456-ХІІ, остання редакція / Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34. С. 1130–1156. 17. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-ІІІ, остання редакція / Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3-4, ст.27. 18. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідкове видання: монографія. – Ужгород, Ліра, 2002. – 312 с.

	<p>19. Кукурудза М. Менеджмент національних парків : навчальний посібник / М. Кукурудза. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 124 с.</p> <p>20. Програма Літопису природи для заповідників та національних природних парків: метод. посібник / Т.Л. Андрієнко, С.Ю. Попович, Г.В. Парчук [та ін.] ; під ред. Т.Л. Андрієнко. – К. : Академперіодика, 2002. – 103 с.</p> <p>21. Стойко С. Заповідні екосистеми Карпат / С. Стойко, Е. Гадач, Т. Шимон, С. Михалик / Під ред. С.М. Стойка. – Львів: Світ, 1991. – 248 с.</p> <p>22. Царик Л. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 320 с.</p> <p style="text-align: center;">Інформаційні ресурси:</p> <p>23. http://www.rada.gov.ua/laws/ – сторінка законодавства України.</p> <p>24. http://www.menr.gov.ua/ – сторінка Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.</p> <p>25. Наукове опрацювання заходів щодо створення Карпатської екомережі [Електронний ресурс]: (заклучний звіт про науково-дослідну роботу) / А.Г. Безусько, С.Ю. Попович, С.Р. Матвеев, В.С. Мазурок, В.П. Брусак, Л.М. Фельбаба-Клушина, М.М. Приходько, Ю.Г. Масікевич, Л.Г. Безусько, Ю.В. Гречишкіна; Національний університет “Києво-Могилянська академія”. Київ, 2007. – 304 с. – Режим доступу : http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/.</p>
Тривалість курсу	Один семестр.
Обсяг курсу	Загальний обсяг 90 годин, з них 64 год. аудиторних занять (32 год. лекцій, 32 год. практичних) та 26 год. самостійна робота.
Очікувані результати навчання	<p>У результаті вивчення даного курсу студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – головні функції природоохоронних територій і земель природоохоронного призначення, особливості функціонального призначення різних заповідних категорій ПЗФ України, – організаційну структуру управління у галузі охорони та використання ПЗФ України на національному, регіональному і локальному рівнях та ключові положення Законів України у галузі заповідної справи, – класифікацію й особливості структури природно-заповідного фонду України і земель природоохоронного призначення, розподіл ПЗФ на території держави за природно-географічними регіонами й адміністративно-територіальними одиницями, – порядок створення і оголошення природоохоронних територій загальнодержавного і місцевого значення в Україні, надання земель у постійне користування адміністраціям природно-заповідних установ, – порядок розроблення Проектів організації території ПЗ, БЗ, НПП і РЛП в Україні, – функціональне зонування території ПЗ, БЗ, НПП і РЛП; <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – здобувати інформацію про сучасний стан природно-заповідного фонду України і земель природоохоронного призначення, – характеризувати (за вибором) управлінську структуру та функціональне зонування території природного і біосферного заповідника, національного природного і регіонального ландшафтного парку України та його роль у збереженні унікальних і типових ландшафтів, біорізноманіття і генофонду видів флори і фауни, – аналізувати географічні закономірності розподілу ПЗФ за природно-географічними регіонами й адміністративно-територіальними одиницями України, – розробляти послідовний план дій щодо підготовки документації для створення природно-заповідних територій загальнодержавного і місцевого значення в Україні, – розробляти послідовний план дій щодо розроблення і погодження Проектів організації території ПЗ, БЗ, НПП і РЛП, – аналізувати управлінську та функціонально-територіальну структуру природного і біосферного заповідника, національного природного парку.

	<p>Вивчення курсу сприяє розвитку таких надпрофесійних навичок: критичне мислення, професійна самопрезентація, когнітивна гнучкість, формування та відстоювання власної думки.</p> <p>У результаті вивчення курсу здобувачі набудуть таких компетентностей:</p> <p>Загальні компетентності:</p> <p>K04. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>K08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>Фахові компетентності:</p> <p>K13. Знання та розуміння теоретичних основ наук про Землю як комплексну природну систему.</p> <p>K14. Здатність застосовувати базові знання фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні Землі та її геосфер.</p> <p>K20. Здатність планувати використання ґрунтових ресурсів для досягнення збалансованого розвитку.</p> <p>Програмні результати навчання:</p> <p>ПР08. Обґрунтовувати вибір та використовувати польові та лабораторні методи для аналізу природних та антропогенних систем і об'єктів</p> <p>ПР11. Впорядковувати і узагальнювати матеріали польових та лабораторних досліджень.</p> <p>ПР16. Характеризувати основні чинники ґрунтоутворення, властивості основних типів ґрунтів України та світу, особливості їх ґрунтокористування, проводити моніторинг ґрунтів та пропонувати заходи охорони і збереження ґрунтів.</p> <p>ПР17. Уміти проводити бонітетну, нормативну грошову і експертну грошову оцінку земель.</p>
Ключові слова	природоохоронні території, землі природоохоронного призначення, функції і зонування природно-заповідних територій, проектування, проект організації території, менеджмент природоохоронних територій
Формат курсу	Очна форма навчання передбачає постійний особистісний контакт науково-педагогічного працівника і студента, що забезпечує отримання студентами глибоких системних знань, стійких умінь. Студенти зобов'язані відвідувати навчальні заняття згідно з розкладом та своєчасно виконувати навчальні завдання згідно з робочою програмою курсу. Проведення лекцій, практичних занять та консультації.
Теми	Подано нижче у табличній формі СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Іспит, комбінований
Пререквізити	Для вивчення дисципліни студенти потребують базових знань з фізичної географії, екології, охорони природи і раціонального використання природних ресурсів, природно-заповідної справи, які достатні для сприйняття категоріального апарату, розуміння практичного значення курсу.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Основними формами навчання є лекційна подача матеріалу, проведення практичних занять, а також організація самостійної роботи студентів. Вивчення дисципліни супроводжується інформаційними, ілюстративними та проблемними методами навчання.</p> <p>Під час читання лекцій використовуються здобуті результати власних досліджень з розроблення Проектів організації території заповідників і національних парків в Українських Карпатах, на Розточчі і Поділлі, а також проектування екологічної мережі Українських Карпат.</p> <p>На практичних заняттях роз'яснюються сутності завдань і підходів до їх вирішення, а також способи вирішення проблемних питань. Для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, зокрема, проблемні лекції, робота в малих групах (практичні-дискусії).</p> <p>Проблемні лекції застосовуються при викладанні тем з проектування і створення природоохоронних територій в Україні на землях природоохоронного призначення та заключної лекції щодо міждержавних природоохоронних територій та проектування екологічної мережі України.</p>

	<p>Різноманітністю проблемних лекцій є міні-лекції, що застосовуються при висвітленні теми щодо географічних закономірностей поширення природоохоронних територій в Україні.</p> <p>Також широко використовується форма практичних-дискусій, які передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми. Вони використовуються для практичних занять, пов'язаних зі з'ясуванням структури управління та функціонального зонування території природних і біосферних заповідників та національних природних парків України.</p>
Необхідне обладнання	Вивчення курсу потребує використання мультимедійного обладнання.
Критерії оцінювання	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • практичні роботи: максимальна кількість балів 40 (4 роботи по 10 балів). <p>Практичні роботи студенти готують, отримавши індивідуальне завдання.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 5 балів - студент підготував конспект, вільно володіє матеріалом, відповідає на питання; - 4 бали - студент має конспект, добре орієнтується в темі, але дав відповіді не на всі питання. - 3 бали - студент має конспект, під час виступу користується конспектом, не може відповісти на кілька питань і потребує допомоги; - 2 бали - конспект частковий, студент погано орієнтується в теорії, помиляється під час відповіді часто, під час виступу матеріал читає з конспекту. - 1 бал - конспект неповний, має розширену відповідь на 1 питання, погано орієнтується в темі. <ul style="list-style-type: none"> • модульний контроль - 10 балів (10 тестів по 1 балу) • іспит: максимальна кількість балів 50. <p>Під час іспиту студент може набрати 50 балів. Кожен студент отримує індивідуальне завдання, яке містить теоретичні (2 питання по 5 балів) і тестові запитання (20 тестів по 2 бали за правильну відповідь) по кожній темі навчальної дисципліни. Для написання залікового завдання необхідний допуск, а саме наявність не менше 20 балів за поточний семестр. Отримані бали під час іспиту додаються до балів, отриманих на практичних заняттях.</p> <p>Підсумкова максимальна кількість балів 100.</p> <p><i>Письмові роботи:</i> Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (практичні роботи, індивідуальне навчально-дослідне завдання тощо).</p> <p><i>Академічна доброчесність:</i> Очікується, що роботи студентів будуть їхніми оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх термінів визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p><i>Література.</i> Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачами виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, які відсутні з поміж рекомендованих, але які розкривають завдання лекційного курсу та практично-семінарських занять, індивідуального навчально-дослідного завдання.</p> <p><i>Політика виставлення балів.</i> Враховуються бали набрані на іспиті, виконанні семінарських робіт, підготовці індивідуального навчально-дослідного завдання. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичних занять; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями</p>

	<p>під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. <i>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</i></p>
<p>Питання до іспиту</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Природоохоронні категорії України та землі природоохоронного призначення, їх основні завдання. 2. Структура природно-заповідного фонду України. 3. Природоохоронні території вищої категорії заповідності в Україні. 4. Природно-заповідні об'єкти штучного походження у ПЗФ України. 5. Природоохоронні території природного походження у ПЗФ України. 6. Функції природоохоронних територій і земель природоохоронного призначення. 7. Природоохоронні функції заповідних об'єктів. 8. Наукові функції природоохоронних територій. 9. Соціально-економічні функції природоохоронних територій. 10. Культурно-дидактичні функції природоохоронних територій. 11. Статус і завдання, структура території і земель та вимоги щодо охоронного режиму природних заповідників. 12. Статус, завдання і функціональна структура території і земель національних природних парків. 13. Статус і завдання, функціональна структура території і земель біосферних заповідників. 14. Перелічіть національні природні парки Українських Карпат. 15. Назвіть національні природні парки заходу України. 16. Перелічіть природні заповідники Криму. 17. Назвіть заповідники Степової природної зони України. 18. Перелічіть природні заповідники Полісся. 19. Назвіть національні парки і заповідники Лісостепової природної зони України. 20. Перелічіть національні парки і заповідники широколистяно-лісової природної зони України. 21. Назвіть заповідники і національні парки Степової природної зони України. 22. Режими охорони природоохоронних територій та менеджмент природоохоронною діяльністю. 23. Менеджмент науково-дослідною діяльністю природоохоронних територій. 24. Менеджмент рекреаційною і господарською діяльністю природоохоронних територій. 25. Менеджмент еколого-освітньою діяльністю природоохоронних територій. 26. Закон України «Про природно-заповідний фонд» (загальна характеристика). 27. Порядок створення об'єктів природно-заповідного фонду України. 28. Проект організації території природного заповідника та охорони його природних комплексів: зміст, структура і порядок розроблення. 29. Проект організації території біосферного заповідника та охорони його природних комплексів: зміст, структура і порядок розроблення. 30. Проект організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів: зміст, структура і порядок розроблення. 31. Проект організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів: зміст, структура і порядок розроблення. 32. Національна екологічна мережа України: завдання, структурні елементи, етапи формування. 33. Назвіть нормативно-правові акти (закони), які забезпечують формування екологічної мережі України. 34. Структура фізико-географічних досліджень у заповідниках і національних парках. 35. Міжнародна співпраця України та створення міждержавних природоохоронних територій.

	<p>36. Природоохоронні категорії МСОП. 37. Структура управління, землі та функціональне зонування природного заповідника. 38. Структура управління, землі та функціональне зонування біосферного заповідника. 39. Структура управління, землі та функціональне національного природного парку. 40. Структура менеджменту природно-заповідних територій та земель природоохоронного призначення в Україні.</p> <p style="text-align: center;">Зразки тестів</p> <p>1. Який відсоток заповідності території України станом на 1.01.2022 рік?: а) 3,8%; б) 6,8%; в) 5,1%; г) 5,4%. 2. Який Закон України регулює взаємовідносини у галузі заповідної справи? а) Закон про природно-заповідний фонд; б) Закон про екологічну мережу; в) Закон про охорону навколишнього природного середовища, г) Земельний кодекс України. 3. Загальнодержавними органами управління територіями та об'єктами ПЗФ є: а) Обласні державні адміністрації; б) Кабінет міністрів України; в) Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів; г) Агенція лісових ресурсів.</p> <p>Орієнтовний перелік тестових завдань, поданий у методичному виданні “Навчальна програма, самостійні та тестові завдання з курсу “Географічні основи заповідної справи” за посиланням: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Methodych-Zapovidna-sprava-Brusak.pdf</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

**² Приклад розподілу балів з дисципліни
“Менеджмент та проектування природоохоронних територій”**

Виконання практичних робіт та самостійна робота									Іспит	Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль №2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	50	100
20			30							

T 1, T 2, T 3, ... T 8 – теми занять.

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою.

СХЕМА КУРСУ

Тиж.	Тема, план, короткі тези	Форма заняття	Література.	Завдання
1	<p>Тема 1. Природоохоронні категорії України та землі природоохоронного призначення, їхні функції. Об'єкти вищої категорії заповідності в Україні.</p> <p>Об'єкт, предмет і завдання вивчення дисципліни “Менеджмент природоохоронних територій”. Основні поняття, терміни і методи досліджень. Функції природоохоронних територій та земель природоохоронного призначення. Природоохоронні категорії України та їхнє функціональне призначення. Об'єкти вищої категорії заповідності в Україні – природні заповідники, біосферні заповідники і національні природні парки.</p>	Лекція	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / За заг.ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с. 2. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навч. посіб. / С.Ю. Попович. – К.: Арістей, 2007. – 480 с. 3. Фурдичко О.І. Заповідна справа в Україні: підручник / О.І. Фурдичко, В.К. Сівак. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 336 с. 4. Царик Л.П. Заповідна справа. Навчальний посібник / Л.П. Царик. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2013. – 256 с. 5. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними / Б.Г. Проць, І.Б. Іваненко, Т.С. Ямелинець, Е. Станчу – Львів: Гриф Фонд, 2010. – 92 с. 6. Стойко С. Заповідні екосистеми Карпат / С.Стойко, Е.Гадач, Т.Шимон, С.Михалик / Під ред. С.М.Стойка. – Львів: Світ, 1991. – 248 с. 7. http://www.menr.gov.ua/ – сторінка Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 	2 год.
	<p>Функції природно-заповідних територій і об'єктів та земель природоохоронного призначення. Особливості функціонального призначення природоохоронних категорій України.</p>	Самостійна робота		2 год.
2-3	<p>Тема 2. Природно-заповідний фонд України: структура, динаміка, географія.</p> <p>Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України і земель природоохоронного призначення. Структура ПЗФ України: площа і кількість природно-заповідних територій та їхня частка у ПЗФ України. Динаміка природно-заповідного фонду України у ХХ–ХХІ століттях. Розподіл “показника заповідності”, кількості та площі природоохоронних територій і об'єктів за адміністративними областями України. Географічні закономірності розподілу “показника заповідності” за фізико-географічними регіонами та адміністративно територіальними одиницями у межах України, їхні причини.</p>	Лекція	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заповідна справа в Україні: Навч. посіб. / За заг. ред. М.Д.Гродзинського, М.П.Стеценка. - К.: Географіка, 2003. – 306 с. 2. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навч. посіб. / С.Ю. Попович. – К.: Арістей, 2007. – 480 с. 3. Царик Л.П. Заповідна справа: навчальний посібник / Л.П. Царик. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2013. – 256 с. 4. Брусак В., Зінко Ю., Кравчук Я., Кричевська Д., Сенчина Б., Шевчук О. Природоохоронні ресурси / Геоекологія Львівської області : монографія / за заг. ред. Є. Іванова. – Львів: Простір-М, 2021. С. 159–207. 5. http://www.menr.gov.ua/ – сторінка Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України: статистичні дані структури і динаміки ПЗФ держави; сайти природно-заповідних установ України. 	4 год.
	<p>Класифікація і структура природно-заповідного фонду України та земель природоохоронного призначення Ознайомитися з роллю природних і біосферних заповідників та національних природних парків у збереженні унікальних і типових ландшафтів України, біорізноманіття та генофонду видів флори і фауни.</p>	Самостійна робота		4 год.
1-6	<p>Пр. 1. Структура управління, функціональне зонування природного (біосферного) заповідника/національного природного парку N України та його роль у збереженні унікальних і типових ландшафтів, біорізноманіття та генофонду видів.</p>	Практична робота	<ol style="list-style-type: none"> 1. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними / Б.Г. Проць, І.Б. Іваненко, Т.С. Ямелинець, Е. Станчу – Львів: Гриф Фонд, 2010. – 92 с. 2. Стойко С. Заповідні екосистеми Карпат / С.Стойко, Е.Гадач, Т.Шимон, С.Михалик / Під ред. С.М.Стойка. – Львів: Світ, 1991. – 248 с. 	12 год.

			3. http://www.menr.gov.ua/ – сторінка Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: сайти природно-заповідних установ України	
4-5	<p>Тема 3. Організаційно-правові основи функціонування природоохоронних територій.</p> <p>Форми власності земель та правові засади функціонування територій ПЗФ. Землі природно-заповідного фонду та основні засоби збереження територій та об'єктів ПЗФ. Види використання територій ПЗФ. Спеціальне використання природних ресурсів у межах територій ПЗФ. Організаційна структура управління у галузі охорони та використання ПЗФ України на національному, регіональному і локальному рівнях.</p>	Лекція	<p>1. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / За заг.ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.</p> <p>2. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навч. посіб. / С.Ю. Попович. – К.: Арістей, 2007. – 480 с.</p> <p>3. http://www.rada.gov.ua/laws/ – сторінка законодавства України: “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про природно-заповідний фонд України”, Земельний кодекс України, ”Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні (Програма “Заповідники”)</p> <p>4. http://www.menr.gov.ua/ – сторінка Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: структура управління міністерства</p>	4 год.
	Ключові природоохоронні положення Законів України “Про охорону навколишнього природного середовища” (1991), “Про природно-заповідний фонд України” (1992) і Земельного кодексу України (2001), Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні (Програма “Заповідники”) (1994).	Самостійна робота		2 год.
6-7	<p>Тема 4. Проектування і створення природоохоронних територій. Проекти створення природно-заповідних об'єктів та тенденції їхньої організації в Україні.</p> <p>Головні підходи і принципи проектування природоохоронних територій. Порядок створення й оголошення територій та об'єктів ПЗФ. Підготовка і подання клопотань про організацію чи оголошення територій ПЗФ. Попередній розгляд клопотань про створення чи оголошення територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного і місцевого значення. Розроблення Проектів створення природно-заповідних територій і об'єктів та їхня структура. Прийняття рішень про створення чи оголошення територій ПЗФ та їхніх охоронних зон, передачі земель адміністраціям заповідних установ. Зміна меж, категорії та скасування статусу територій та об'єктів ПЗФ. Резервування цінних земель, природних територій та об'єктів для заповідання і організації природоохоронних територій.</p>	Лекція	<p>1. Горб К.М. Теорія та практика організації території особливої охорони. навчальний посібник / К.М. Горб. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 56 с.</p> <p>2. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” від 16.06.1992 № 2456-ХІІ, остання редакція від 23.10.2010 на підставі 2856, чинний / Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – С. 1130–1156.</p> <p>3. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / За заг.ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – Київ: Географіка, 2003. – 306 с.</p> <p>4. Брусак В. Сучасні напрями вирішення екологічних проблем / В. Брусак, Є. Іванов, Д. Кричевська, І. Ковальчук, І. Койнова, Л. Курганевич, М. Лопушанська, О. Пилипович, Б. Сенчина // Геоекологія Львівської області / за заг. ред. Є. Іванова: монографія. – Львів: Простір-М, 2021. – С. 474–532.</p>	4 год.
	Порядок створення й оголошення територій та об'єктів ПЗФ місцевого і загальнодержавного значення в Україні. Структура Проектів створення природно-заповідних об'єктів різних категорій.	Самостійна робота		2 год.
7-9	Пр. 2. Нормативно-правові засади проектування та менеджменту природоохоронних територій і земель природоохоронного призначення в Україні.	Практична робота	<p>1. Горб К.М. Теорія та практика організації території особливої охорони. навчальний посібник / К.М. Горб. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 56 с.</p> <p>2. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / За заг.ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – Київ: Географіка, 2003. – 306 с.</p> <p>3. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навч. посіб. / С.Ю. Попович. – К.: Арістей, 2007. – 480 с.</p> <p>4. http://www.rada.gov.ua/laws/ – сторінка законодавства України: “Про природно-заповідний фонд України”</p>	6 год.

8-9	<p>Тема 5. Проекти організації території природного і біосферного заповідника та охорони його природних комплексів. Положення про Проекти організації територій установ ПЗФ України. Зміст, порядок та головні етапи розробки Проекту організації території природного (біосферного) заповідника та охорони його природних комплексів. Організація розроблення Проекту організації території ПЗ і БЗ. Завдання першої виробничої та технічних нарад з розробки Проекту організації території ПЗ (БЗ). Зміст і завдання другої наради з розробки Проекту організації території ПЗ (БЗ). Порядок погодження та затвердження Проекту організації території ПЗ (БЗ).</p>	Лекція	<p>1. Гавриленко О.П. Геоекологічне обґрунтування проектів природо-користування: навчальний посібник / О.П. Гавриленко. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 332 с. 2. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території природного заповідника та охорони його природних комплексів / Під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 61 с. 3. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території біосферного заповідника та охорони його природних комплексів / Під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 82 с.</p>	4 год.
10-11	<p>Тема 6. Проекти організації території національного природного парку і регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об’єктів. Зміст, порядок та головні етапи розробки Проекту організації території національного природного парку (регіонального ландшафтного парку), охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об’єктів. Організація розроблення Проекту організації території НПП і РЛП. Завдання першої виробничої та технічних нарад з розробки Проекту організації території НПП (РЛП). Зміст і завдання другої наради з розробки Проекту організації території НПП (РЛП). Порядок погодження та затвердження Проекту організації території НПП (РЛП).</p>	Лекція	<p>1. Кукурудза М. Менеджмент національних парків: навчальний посібник / М. Кукурудза. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 124 с. 2. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об’єктів / Під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 88 с. 3. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об’єктів / під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 86 с.</p>	4 год.
	Структура Проектів організації території національного природного парку (регіонального ландшафтного парку), охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об’єктів. Картографічні і текстові додатки.	Самостійна робота		4 год.
10-13	Пр. 3. Порядок розроблення і погодження Проектів організації території природного і біосферного заповідника, національного природного і регіонального ландшафтного парків.	Практична робота	<p>1. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території природного заповідника та охорони його природних комплексів / Під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 61 с. 2. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території біосферного заповідника та охорони його природних комплексів / Під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 82 с. 3. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об’єктів / Під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 88 с.</p>	8 год.

			4. Методичні рекомендації щодо складу та змісту Проекту організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів / під ред. О.М. Селезньова. – К.: ДП “Центр екологічного моніторингу України” при КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 86 с.	
12-13	<p>Тема 7. Менеджмент і економічне забезпечення функціонування природоохоронних територій в Україні. Управління в галузі організації, охорони та використання ПЗФ та земель природоохоронного призначення. Спеціально уповноважений орган державного управління в галузі організації, охорони та використання ПЗФ. Регіональні органи управління та спеціальні адміністрації природоохоронних територій. Участь об'єднань громадян в управлінні територіями ПЗФ. Режими охорони територій та об'єктів ПЗФ та менеджмент природоохоронної діяльності природоохоронних територій. Економічне забезпечення організації і функціонування ПЗФ. Економічне обґрунтування, оцінка й екологічне страхування територій ПЗФ. Власні кошти та екологічні фонди ПЗ, БЗ і НПП. Надання податкових та інших пільг об'єктам ПЗФ.</p>	Лекція	<p>1. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / За заг.ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – Київ: Географіка, 2003. – 306 с. 2. Кукурудза М. Менеджмент національних парків : навчальний посібник / М. Кукурудза. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 124 с. 3. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навч. посіб. / С.Ю. Попович. – К.: Арістей, 2007. – 480 с. 4. http://www.rada.gov.ua/laws/ – сторінка законодавства України: “Про природно-заповідний фонд України”, ”Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні (Програма “Заповідники”). 5. http://www.menr.gov.ua/ – сторінка Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: структура управління міністерства.</p>	4 год.
	Структура управління Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Регіональні органи управління Міндовкілля. Спеціальні адміністрації природоохоронних установ. Режими охорони територій та об'єктів ПЗФ, менеджмент природоохоронної діяльності природоохоронних територій.	Самостійна робота		2 год.
14-15	<p>Тема 8. Методи і форми менеджменту природно-заповідними територіями вищої категорії заповідності в Україні. Управління територіями природних і біосферних заповідників та національних природних парків. Спеціальні адміністрації та штатний розпис ПЗ, БЗ і НПП. Функціональне зонування територій та режим охорони і використання природних комплексів ПЗ, БЗ і НПП та їхніх охоронних зон. Організація охорони територій та об'єктів ПЗФ. Склад і повноваження служби державної охорони ПЗФ України та соціально-правовий захист посадових осіб служби держохорони. Державний і громадський контроль за додержанням режиму територій та об'єктів ПЗФ. Види відповідальності за порушення законодавства про ПЗФ. Менеджмент наукової, рекреаційної, еколого-освітньої та господарської діяльності ПЗ, БЗ і НПП.</p>	Лекція	<p>1. Брусак В. Географічні дослідження природно-заповідних територій: структура, сучасний стан і перспективи реалізації / В. Брусак – Фізична географія і геоморфологія – 2017. – Вип.2 (86) – С. 25–35. 2. Брусак В., Майданський М. Функціональне зонування національних природних і регіональних ландшафтних парків Карпатського регіону: сучасний стан, методи і методологія реалізації. – Вісник Львівського університету. Серія географ. – 2013. – Вип. 41. – С. 50–69. 3. Гуль Н. Проблема сталого функціонування національних парків Карпатського регіону / Н. Гуль, Б. Сенчина, Б. Хомин // Вісник Львів. університету. Серія географічна, 2005. – Вип. 32. – С. 155–162. 4. Кукурудза М. Менеджмент національних парків: навчальний посібник / М. Кукурудза. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 124 с. 5. Програма Літопису природи для заповідників та національних природних парків: метод. посібник / Т.Л. Андрієнко, С.Ю. Попович, Г.В. Парчук [та ін.]; під. ред. Т.Л. Андрієнко. – К. : Академперіодика, 2002. – 103 с.</p>	4 год.
	Функціональне зонування територій та режим охорони і використання природних комплексів і земель ПЗ, БЗ і НПП та їхніх охоронних зон. Служба державної охорони ПЗФ України. Структура фізико-географічних досліджень у заповідниках і національних парках. Програма Літопису природи.	Самостійна робота		2 год.

16	<p>Тема 9. Природоохоронні території та проектування екологічної мережі України. Міждержавні природоохоронні території. Завдання і структурні елементи екомережі, принципи та етапи її формування. Об'єкти і землі екологічної мережі. Регіональні програми та робочі схеми формування екологічних мереж. Природоохоронні категорії МСОП. Міждержавні природоохоронні території.</p>		<p>1. Брусак В., Кричевська Д., Сенчина Б. Екологічна мережа / Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / За заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М.М. Назарука. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – С. 442–456. 2. Брусак В. Природоохоронні ресурси / В. Брусак, Ю. Зінько, Я. Кравчук, Д. Кричевська, Б. Сенчина, О. Шевчук // Геоекологія Львівської області : монографія / за заг. ред. Є. Іванова. – Львів: Простір-М, 2021. – С. 159–207. 3. Царик Л. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація) / Л. Царик. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 320 с. 4. http://www.rada.gov.ua/laws/ – сторінка законодавства України: Закони України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” (2000) і “Про екологічну мережу” (2004). 5. Наукове опрацювання заходів щодо створення Карпатської екомережі [Електронний ресурс]: (заключний звіт про НДР) / А. Г. Безусько, С. Ю. Попович, С. Р. Матвеев, В. С. Мазурок, В. П. Брусак, Л. М. Фельбаба-Клушина, М. М. Приходько, Ю. Г. Масікевич, Л.Г. Безусько, Ю. В. Гречишкіна; Національний університет “Києво-Могилянська академія”. Київ, 2007. – 304 с. – Режим доступу : http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/.</p>	2 год.
	<p>Закони України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” (2000) і “Про екологічну мережу” (2004). Структурні елементи і землі екомережі. Екомережа Українських Карпат. Міждержавні природоохоронні території.</p>	Самостійна робота		4 год.
14-16	<p>Пр.4. Спеціальні адміністрації і територіально-організаційна структура природного і біосферного заповідника, національного природного і регіонального ландшафтних парків та заходи з планування території, використання земель й менеджменту їхньою діяльністю.</p>	Практична робота	<p>1. Кукурудза М. Менеджмент національних парків : навчальний посібник / М. Кукурудза. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 124 с. 2. http://www.rada.gov.ua/laws/ – сторінка законодавства України: Закон України “Про природно-заповідний фонд”. 3. http://www.menr.gov.ua/ – сторінка Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: офіційні сторінки природоохоронних установ.</p>	6 год.